מתני' מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק. משום דכיון דאמר הכבוש משמע הידוע ופתמא דירק הוא: **כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושין.** דכיון שהזכירו בלא ה"א הידיעה כל כבוש במשמע. ודקתני שאני טועם לאו משום דאי לא אמר שאני טועם לא מיתסר בכל הכבושים דודאי כיון דאמר כבוש מיתסר בכולהו אלא לרבותא נקטיה דאפי' אמר שאני טועם אי אמר כבוש אין ואי לא לא. וכולה מתני' כי האי גונא מפרשא בריש הלכי דמשמע הידוע ובסיפא עלוי דמשמע כל עלוי בריש המליח דמשמע הידוע ובסיפא מלוח דמשמע כל המלוחים. ואית דמפרשי דלא הוי הפרשה דמתני' בין הכבוש לכבוש אלא סיפא דקתני בכל הכבושין משום דקאמר שאני טועם הוא וכי האי גוונא נמי באינך כולהו: ירושלמי[1] הוון בעי מימר מלוח לעולם הא לשנה לא אמר ר' יודן מן מה דתניגין[2] הרי עלי כבשר מליח וכיון נסך הדא אמרן מלוח לשנה מלוח הוא:

גמ' דכבוש מאי דשלוק מאי וכו'. לפי פירוש הראשון שפירשתי במשנתינו שעיקר החילוק הוא אם הזכירו בשם הידיעה אם לאו הכא הכי מיבעיא ליה כי אמר דכבוש דשלוק בדל"ת אי משמע הידוע או לא. ולפי פירוש אחרון שפירשנו לתיקורא דמתני' משום שאני טועם הוא הכא מספקא ליה אי אמר כבוש בלא שאני טועם היכי משמע. וסלקא בעיין בתיקו ולחומרא: **מתני' דג דגיס שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים.** משום דאמר תרי לישני דג דגיס דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגיס משמע קטנים לפי שאין נמכרים אלא ביחד: **ומותר בטרית טרופה וצליר ובמוריים.** טרית טרופה דג גדול טרוף דק דק ומשום הכי תרי משום דדג דגיס שלמים משמע ולא טרופים וכל שכן שמותר בציר של דגיס שהוא שומן היולא מהן וקרבי דגיס מעורבים בו וכל שכן שמותר במוריים שהוא שמנו של דג בלבד וזו ול"ל לומר זו קתני: **הנודר מן הלחנה אסור בטרית טרופה.** לחנה דגים קטנים הרבה מלוחים ויש מהם טרופין אלא שרובן שלמים וקתני לכיון שיש מהן טרופין אסור בטרית טרופה. ומיהו בציר ומוריים מותר לפי שאין בהן חתיכות של דג אלא שמנו וקרביו: **הנודר מן טריית טרופה מותר בציר ובמוריים.** נ"ל דלא שייך למיתני הכא לא אסור בלחנה ולא מותר בה משום דבמקלתה מותר ובמקלתה אסור דכיון דבלחנה איכא שלמים וטרופים בשלמים שרי בטרופים אסור ומשום הכי לא תני הכא לחנה כלל. ומותר בציר ובמוריים איצטריכא ליה למיתני דס"ד אמינא כיון דנדר מטרית שהיא טרופה דק דק יאסר אף בציר ומוריים קמ"ל: **גמ' דג שאני טועם אסור בגדולים.** משום דדג גדול משמע שנמכר בפני עצמו. ובירושלמי [פ"ו ה"ג] מפרש דכל דג שהוא פחות מליטרא קטן מיקרי. ומיהו בכגון זה הכל לפי המקומות: **דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים.** דלא תימא מהדר הוא דקא הדר ביה דמעיקרא דנעי מיסר נפשיה בגדולים אמר דג ובסוף הדר ביה ואמר דגה קמ"ל דלא אמר הכי אלא מכולהו אסר נפשיה: **דילמא פלעיה דג גדול וכלעיה דג קטן.** ואע"ג דההוא נמי דבלעיה בסוף גדול מליטרא היה נקרא קטן בערך הראשון: **אלא והדגה אשר ביאור מפה קטנים מפו גדולים לא מפו.** בתמיה. והא כיון שהיאור נהפך לדם ודאי מתו [להו] בין גדולים בין קטנים: **אמר הרי עלי ליחין מאי.** מי מיתסר בציר ובמוריים או לא דמשום הכי מיקרו דגים קטנים כבושין לחנה מפני שהציר היולא מהן ריחו נודף מלשון ותעל לחנתו [יואל ב] ומיבעיא ליה אי אמר ליחין דמשמע רבויא אי משמע ביה נמי ציר ומוריים או לא: **מתני' הנודר מן החלב מותר בקוס.** קוס היינו מיס היולאין מן החלב וקורין לו סיר"ו: **ר' יוסי אוסר.** בגמרא [נב:] מפרש טעמא: **מן הקוס מותר בחלב.** לפוס לישנא דתמתי' משמע דר' יוסי נמי מודה בהא ומיהו ט)בברייתא בגמרא פליג: **הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפילה.** דלא תימא מפני שרוב הגבינות מלוחות הן קתמא מלוחה משמע קא משמע לן:

מותר

מתני' א)מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק כבוש (ב) שאני טועם אסור בכל הכבושים מן השלוק אינו אסור אלא מן השלוק של בשר שלוק שאני טועם אסור בכל השלוקים: **גמ'** א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי אמר דכביש מאי דשליק מאי דצלי מאי דמליח מאי היכין משמע תיבעי: **מתני'** מן הצלי אין אסור אלא מן הצלי של בשר דברי ר' יהודה צלי שאני טועם אסור בכל הצלויים ב)מן המליח אין אסור אלא מן המליח של דג מליח שאני טועם אסור בכל המלוחים ג)דג ב)דגים שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין מלוחים בין תפלים בין חיים בין מבושלים ומותר בטרית טרופה ובציר (ג) הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ובמוריים הנודר מטרית טרופה ג)אסור בציר ובמוריים: **גמ'** תניא[1] רבי שמעון בן אלעזר אומר דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים דגה שאני טועם אסור בקטנים ומותר בגדולים דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים אמר ליה רב פפא לאביי ממאי דדג שאני טועם גדול הוא דכתיב [1]וימן י"י דג גדול לבלוע את יונה והכתיב [2]ויתפלל יונה אל י"י אלהיו ממעי הדגה הא לא קשיא דלמא פלטיה דג גדול ובלעיה דג קטן אלא [3]והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו אלא דגה משמע גדולים ומשמע קטנים ד)ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: הנודר מן הצחנה כו': אמר ליה רבינא לרב אשי אמר הרי עלי ציחין מאי תיבעי: **מתני'** ה)הנודר מן החלב מותר בקום ור' יוסי אוסר ה)מן הקום מותר בחלב אבא שאול אומר ו)הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה ז)וטפלה הנודר מן הבשר

מותר

מתני' אינו אסור אלא כבכוש של ירק. דקתם כבוש ירק הוא אבל אמר כבוש שאני טועם הואיל ואמר כי האי לישנא אסור בכל הכבושין. וה"ה בכל הנך אם אמר בשלוק קתם אינו אסור כו' דקתם שלוק שלהן אינו אלא בשר ודעתיה לא הוי אלא בשר דדרכו להתבשל ולהשלק: **גמ' אמר קושם דכביש עלי או דשליק עלי מאי.** מי אמרינן דכביש דמי כמ"ד הכבוש או דילמא דמי כמאן דאמר כבוש שאני טועם ואסור בכל הכבושין: **תיבעי.** כלומר תיקו: **מתני' דג דגיס שאני טועם.** דג משמע גדול דגיס משמע קטנים וכיון דאמר שניהם אסור בהן בין גדולים בין קטנים: **ומותר בטרית טרופה.** דג ששמו טרית ומוכרין אותו בחתיכות אלא נדר אלא מדג הנמכר שלם: **וצליר.** שעושין מקרבי דגיס וכל שכן במוריים שאין עושין אותו אלא משומן של דגים: **אסור בציר ובמוריים.** דהני בכלל טרופין היינו: **גמ' הלך אחר לשון בני אדם.** שקורין דג לגדול ודגה לקטנים להכי כי אמר דג מותר בקטנים וכי אמר דגה אסור בקטנים וכי אמר דג דגה אסור בשניהם: **אמר הרי עלי ליחין.** מי אמר דמדגים ממש קאמר ולא מדבר אחר או דילמא דמי כמאן דאמר מן הלחנה: **מתני'** ו)**מן הקוס.** משג"א היינו נסיוני דחלבא דקוס אינו בכלל חלב: **אוסר.** (ג) דקא סבר יש בו לחלות חלב והוי בכלל חלב: **מן הקוס מותר בחלב.** דבדרי הכל דחלב אינו בכלל קוס:

מותר

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ט מהל' נדרים הל"ג טוש"ע יו"ד סי' רי"ח סעי' ג:
[ב מיי' שם הל' ב טוש"ע שם:]
ח ג מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעי' יב:
ט ד ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' יח:

תוספות

קונם מן הכבוש. שאמר קונם כבוש עלי אינו אסור אלא בכבוש של ירק דקתם כבוש משמע כבוש של ירק אבל לא כבוש שאני טועם כיון שאמר שאני טועם אסור בכל הכבושים: מן השלוק. פתמא הוי של ירק: לכבוש מאי. פירוש אם אמר קונם לכבוש עלי מאי דקתם כבוש דמי ואינו אסור אלא בכבוש ירק או דילמא כשאני טועם דמי ואסור בכל הכבושי': מן הצלי. פתמא הוי דבשר: מן המליח. קתם מליח הוי דג מליח: דג דגיס שאני טועם. פירוש דג או דגיס וכיי שאמנון דאמר בגמרא דג גדולים משמע פליג אהא ר"א דג ודגיס דאמר לתרוייהו: בטרית טרופה. מין דג גדול שמותכין וטורפין אותו ולא מיקרי לא דג ולא דגיס אלא ים לחם שם בפני עצמם: טרית. טוניי"א בלע"ז ור"ש שלכך מותר בטרית שלא נתכוון אלא בדגים שלמים: ומותר בציר. אע"פ שדגים מעורבין בו וא"ל לומר מוריים שאין בו אלא שומן דגים: הנודר מן הצחנה. דגים טרופים כדאמר בע"ז (דף מ.) ובסנהדרין (דף מט.) מוציי ומחנתא טעים ופרים לבו וי"מ דגים קטנים ולפי שהטרית המוכה בחתיכות קטנות הוי בכלל צחנה: ומותר בציר ובמוריים. דאין ניכר בהם ממשות הדגים ולא נתכוון אלא לממשות הדגים: הנודר בטרית טרופה אסור בציר ובמוריים. טרופה ואין טרופה בגדולה מזה שאין בהם רק ליחלוחית הדג ושומנו: **תניא** ר' שמעון אומר דג שאני טועם אסור בדג גדול. דדג משמע דג גדול כדכתיב ויימן ה' דג גדול: דג דגה. פירוש שאמר שניהן בין גדולין בין קטנים משמע מייתור הלשון: במעי הדגה וכו' בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. וקורין לקטנים דגה: הרי עלי ליחין. כיון דאמר לשון זה משמע לחנתא זו דוקא ומותר בטרית טרופה או דלמא כנודר מן הלחנה ואסור בטרית: ומותר בקוס. מי חלב דהואיל ופסולת חלב הוא אינו בכלל חלב ורבי יוסי אוסר דפסולת חלב הוי בכלל חלב: קוס. מי חלב שקורין משג"א ורבי יוסי סבר דקוס בכלל חלב וכן חלב בכלל קוס וי"מ הטרם בקוס מותר בחלב לדברי הכל: הנודר מן הגבינה אסור בין מלוחה בין תפילה. ואע"ג דלא אכלי מינשי אלא מלוחה: הנודר מן הבשר מותר בדוטב ובקיפה. אע"ג שיש בו טעם בשר ואע"ג דקיפה הוי בשר שנקפה בשולי הקדירה דלא קרי אינשי בשר אלא תתיכות בשר שהן בעין: ר' יהודה אומר. דסבר היא וטעמה: בבשר מותר בדוטב. לכאורה משמע דמותר בשר להחליף ולמכור וכן בנודר מן הענבים ומן התאנים שאינו מתכוין לאסור עצמו בהנאת מין כשהוא מזכיר אבל כשאמר קונם בשר זה עלי אסור אפילו בהנאה וכי ההיא דקונם פירות הלא עלי לאסור במילופיהן:

מסורת הש"ס

ג) [לקמן נב:], כ) [במשנה שבמשניות איתא נ"א מותר וכן גירסת הר"ן בפירושו אבל גירסת רש"י והרא"ש אסור], ג) [מוספתא פ"ג ע"ש], ד) [לעיל ל: יומ"ן], ה) [ל"ל בין תפלה והוא מלשון היאכל תפל מבלי מלח אייב ו פסוק ו' וכן בשבת קכח. בשר תפל דג תפל ובנדה קא: ובשאני דוכתי איתא תפל בתיו], ו) [ל"ל מותר בקוס], ז) [פ"ו ה"ג], ח) [לעיל יח:], ט) [בברייתא שלפניו לא נמצא ועיין בע"י מי' ר"ש ובתוס' י"ט], י) שייך לדף נ"ב ע"א], כ) ל"ל כאילו אמר כבוש דמי או כאילו אמר שאני טועם. יעב"ן.

תורה אור השלם

1. וּמִן יְיָ דָּג גָּדוֹל לִבְלֹעַ אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשֶׁת לֵילוֹת:
יונה ב א
2. וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל יְיָ אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה:
יונה ב ב
3. וְהַדָּגָה אֲשֶׁר בִּיאֹר מֻתָּה וַיִּבָּאֵשׁ הַיְאֹר וְלֹא יָכְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן הַיְאֹר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם:
שמות ז כא

הגהות הב"ח

(א) במשנה שאיני טועם כל"ל וכן בכל העמוד: (ב) שם בטרית טרופה ובציר ובמוריים הנודר: (ג) רש"י ד"ה אוסר דקסבר יש בו:

לעזי רש"י

משג"א [מישג"א] מי-גבינה, נסיוב החלב.

מוסף רש"י

אסור בציר ובמוריים. דהני דגים טרופין הוו (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

מתני' אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דקתם כבוש הוא של ירק: כבוש שאני טועם בו'. דכיון דאמר שאני טועם וכן שלוק אלי מלוח: גמ' דכביש מאי דשליק מאי. כלומר כ) כבוש דמי או כאילו אמר שאני טועם אלא דכבוש אלא פירושא מי מי ככבוש אלא הכבוש: מתני' דג דגים שאני טועם. אלא דג אלא דגיס ופליגא אדר' שמעון דאמר בגמרא דדג דוקא גדול משמע וי"מ כשאמר שניהם דג משמע גדול ודגים קטנים ול"ג דבדגים לחודיה קני דמשמע כל מיני דגים: ומותר בטרית טרופה. דג גדול וחותכים אותו לחתיכות ויש לו סם בפני עצמו ואינו בכלל דג ולא בכלל דגים אי נמי לא היה דעתו כי אם על דגים הנמכרים שלמים: ובציר. אע"ג דקרבי דגים מעורבים בו: והצחנה. תענוגת מיני דגים טרופים נקראים לחנה כדאיתא בע"ז (ד' מ.) ההיא לחנתא דלחנתא ובסנהדרין (ד' מט.) אפי' לחנתא טעים ופרים לבו. וטרית הוי בכלל לחנה: ומותר בציר ובמוריים. כיון דאין עיקר ממשות הדג מעורב בהם: הנודר מטרית טרופה אסור בציר ומוריים. כיון שהזכיר טרופה מכל דבר שמעורב בו ממין הדג משמע: גמ' ובפ"עו דג קטן. כנגד הראשון היה קטן: ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. וקרגלין לקרוא לקטנים דגה ולגדולים דג: ציחין מאי. מי הוי כלחנה ומותר בציר ומוריים או הוי כטרית טרופה ואסור בציר ובמוריים: מתני' מן החלב מותר בקום. היינו נסיוני דחלבא ונקרא קוס לפי שעל ידי שמעמידין החלב הוא נפרד לגד אחר: רבי יוסי אוסר. קא סלקא דעתיה דפסולת כל דבר הוי בכלל שמו הראשון: בין מלוחה בין טפילה [צ"ל תפלה]. דלא תימא הגבינה המיוחדת שבגבינה משמע ואין דרך לאכלה בלא מלח:

מוותר ברוטב ובקיפה ור' יהודה אוסר אמר רבי יהודה מעשה ואסר [ו]עלינו רבי טרפון [ז] בביצים שנתבשלו עמו אמרו לו כן הדבר א אימתי בזמן [ח] שיאמר בשר זה עלי שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור [ט] הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין אמר קונם יין זה [י] שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור: גמ'

מוסר ברוטב. מרק: **וכקיפה.** מקפה עבה מתבלין פונדליר"ש בלע"ז: **שנתבשלו.** בתוכו בשביל רוטב שנכנס בגיגה ובשביל טעם בשר שהיה בבצים: **כן הדבר.** שאסור (ג) כשאמר בשר זה עלי שיש בקדירה לכשאמר כן כל מה שיש בקדירה שיש בו טעם בשר אסור: **שהנודר מן הדבר.** כגון שאמר בשר זה עלי ונתערב כו' אבל כי לא אמר בשר זה עלי אלא קונם בשר עלי דמשמע בשר ממש מותר ברוטב וכקיפה: אפילו בדבר שיש לו מתירין בנותן טעם והיינו דתנן במסכת חלה (פ"ג מ"י) הנותן שאור מעיסת חבירו לתוך עיסת האומה אם יש בה טעם דגן חייבת ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא במינו ושלא במינו בנותן טעם וטבל דבר שיש לו מתירים הוא ואפ"ה קתני שלא במינו בנותן טעם. וה"ג איתא בהדיא בירושלמי [דפירקין ה"ד] דגרסי' תמן זה הכלל היה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וכו' מין במינו ושלא במינו בנותן טעם הלין נדרי מה את עביד לון נדרי מתירין או כדבר שאין לו מתירין [מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין] דתנינן תמן שהזקן עוקר הנדר מעיקרו וכו' והא מתניתא עבדא לון כדבר ד)[שיש] לו מתירין דתנינן שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור תפתר במין בשאינו מינו [בדבר ה)שיש לו מתירין] והרי זה מפורש כמו שכתבנו. ולפיכך הקשו על הרב אלפס ז"ל שכתב בהלכותיו בפ' גיד הנשה בענין פת שאפאה עם הלבי בתנור דמאי דאמרינן דאסור לאכלה בכותח אף על גב דקי"ל דריחא לאו מילתא היא היינו טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא מצי למיכלה בהדי ביצרא ומשום הכי אפילו בחלב לא בטיל אלו דבריו ז"ל אלמא דסבירא ליה ז"ל דאפילו שלא במינו לא בטיל ואי אפשר כמו שכתבנו בראיות ברורות. ואמרו שאפשר שסמך הרב ז"ל על אותה שאמרו בפ' משילין (ביצה לט.) גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי היא כרגלי שתיהן ופרכינן ואמאי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה רב אשי משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפי' בחלב לא בטיל והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא ואפי' הכי יהיב טעמא משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין אלמא אפי' שלא במינו לא בטיל ואי מהא לא אריא דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו כמין במינו דמי מדע דאמרינן ברים שמעתא דהתם כי מקשינן וליבטל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי שנתערב קב חטים שלו בעשרת קבין של חבירו יאכל הלה וחדי ואחיכו עליה ואמר רבי אושעיא דשפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ובטל חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא דלא בטיל לרבנן בטל מדקאמר ר' אושעיא הכי ולא קאמר הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא שמע מינה לחטים בחטים איכא לדמוי לפי שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח אלו דברי הראשונים ז"ל. ולי נראין דברי הרב אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל הני מילי כל שאסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן כנדרים משום דקא מינעיא לי כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטיל כמו בשאינו מינו מה לאו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם וכך נראה לי בטעמו של דבר לחזיגא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב.) דשניהם מקרא א' דרשו דכתיב [ויקרא כו] ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחליש ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיונן בעצם אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דר' יהודה חזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא לדרבי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר שהרי אף הוא סופו להיות ניתר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוה דמו טובא חדא שהן שוין במין ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישלים אותו שוה שיתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחילוק שבין המינין סיבת הביטול והשוה נותן שלא יהו בטלין הלכך כל שהוא אסור עכשיו ואינו חסר מן איסורו אלא שעתיד להיות ניתר לאחר זמן אותו חסרון של איסור כיון שהוא מועט ראוי הוא שישלימנו אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו אבל כשיש לו עכשיו היתר כי ההיא דפ' משילין שאף מים ומלח מותרין עכשיו במקום שרגלי שתיהן שוין בה הרי נתקרב הרבה היתר של עיסה למים ומלח שאף עכשיו שניהן מותרין וכיון שהיתרן קרוב אי אפשר לחילוק שיש בין מינו לשאינו מינו שישלימנו דהא הש"ס לרבנן חילוק דהיתר ואיסור עדיף להו מחילוק דמינו ושאינו מינו דבהא הוא דפליגי עליה דר' יהודה הלכך דבר שהוא ניתר עכשיו כמים ומלח ראוי יותר שלא יתבטל לגבי עיסה אע"ג דהוי מין בשאינו מינו ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן לגבי מין במינו ומש"ה נהי דמסקינן דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל מפני שהוא אסור עכשיו אסיק רב אשי התם דמים ומלח שהן ניתרין עכשיו אינן בטלין לגבי עיסה אע"פ שהוא מין בשאינו מינו [והא] דאמרינן התם ברים שמעתא (לח.) [מ"ש] מחטים בחטים וחטים בשעורים הוייה בעלמא מינהו דלא סלקן דהא אחיכו עליה כדאיתא התם ולמסקנא לא סמיך עלייהו רב אשי כלל אלא אסקה[1] דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין שאף עכשיו יש לו שעת היתר אפי' בשאינו מינו לא בטיל ופת שאפאה עם הלבי בתנור להא דמיא שאף עכשיו יש לה היתר לאכלה שלא בכותח הלכך בדין הוא דאפי' בשאינו מינו לא בטיל. ועוד דאפי' לא בעית למידק כולי האי זיל בתר טעמא הרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר החמירו בבטולו שמפני שעתיד להיות ניתר אמרו שלא יתבטל במינו וכיון שכן כל שהוא מוסיף עוד היתר שאף עכשיו יש לו שעת הכושר ראוי להחמיר בבטולו שלא יתבטל אפי' בשאינו מינו ומש"ה לא קשיא מסקנא דהכא דמסקינן דבר [שיש] לו מתירין בטל בשאינו מינו אמסקנא דפרק משילין דאסיק רב אשי דאפי' בשאינו מינו לא בטיל ולא לריכינן לתרוצי ולדחוקי כלל והיא דפת שאפאה עם הלבי בתנור להיא דפרק משילין דמיא ולא עוד אלא דעדיפא מינה משום דאיכא למימר כי מלינן לאחמורי אדבר שיש לו מתירין במינו לא מחמרינן עליה בשאינו מינו אבל בהיא דפת שאפאה עם הלבי בתנור דליכא לאחמורי עליה במינו דלא שייך כלל אי לא מחמרינן עליה בשאינו מינו ממלא שלא החמיר בו כלל ועלו דברי הרב אלפסי ז"ל נכונים בטעמם. כן נראה לי. עוד ראיתי שהקשו עליו מדאמרינן בסוף פרק הערל (יבמות פא.) גבי חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא תעלה וקא יהיב רב אשי טעמא התם משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' בחלב לא בטיל ואסיקנא התם דהא דרב אשי בדותא היא ולמאן אי לבהן מישרא שרי אי לישראל לעולם אסור אלא דהא דרב אשי בדותא היא אלמא לא מיקרי דבר שיש לו מתירין מאי דאסיר האידנא ולבתר זימנא שרי אבל האי פיתא בהדי בשרא לעולם שרי ואי בכותחא לעולם אסור ולא מיקרי דבר שיש לו מתירין כמסקנא דהתם. ומיתחזי לי דהא דפרכינן עליה מיהא ודאי בדותא היא דהתם הכי קאמרינן דכיון לישראל לעולם אסור למה נחמיר אבל ישראל מפני היתרו של כהן אינו נדין אבל פת שאפאה עם הלבי בתנור כיון שיש לו ולכל אדם היתר בה עכשיו ראוי להחמיר בבטולה ודבר פשוט הוא:

גמ'

מסורת הש"ס

ו) נסדר המשנה הגר"ר עלי, כ) [נ"ל שאמר], ג) [פי' הר"ן על סוף המשנה תמלא בע"כ], ד) ס"ל שאין, ה) [נ"ל שאין], ו) [לף לט.].

הגהות הב"ח

(ז) גמ' רבי טרפון ביצים כנ"ל ולות ב' נמחק: (ב) שם שאיני טועם: (ג) רש"י ד"ה כן הדבר שאסור הס"ד ואח"כ מ"ס שאמר בשר זה עלי לכשאמר כן כנ"ל ומיעות שיש בקדירה נמחק:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה וקשיא להו בו' אלא אחר חילוקן באו"ה. עי' בהר"ן לקמן דף נט ע"ב ד"ה שאני בבי מעבר:

פירוש הרא"ש

מותר ברוטב ובקיפה. הייט דק דק בשר ורוטב הנקפה בשולי הקדירה דמשמע בשר דוקא מה שנקרא בשר: ר' יהודה אוסר. דסיון שיש בו טעם בשר אסור: איתתי בזמן שאמר בשר זה עלי. דסיון דאמר בשר זה שהיה עליה חתיכה דאיסורא ואסור בטעמו ובהנאתו אבל כשאמר קונם בשר עלי לא אסר עצמו אלא בדבר הנקרא בשר: מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. כרבנן דרבי יהודה:

עין משפט נר מצוה

[1] א מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רנח סעיף ט:

לעזי רש"י

פונדליר"ש [פונדרילי"ש]. שמרים, משקעים.

תוספות

אמר ר"י מעשה ואסר וכו'. פירוש דכי היכי דבשר שאני טועם אסור ברוטב ה"נ אם אמר שאני טועם אוכל וגנמרא נמי הכי הוא כי קא מיבעי ליה בשאני אוכל בשאני טועם דוקא או לאו דוקא וכן לענין אוכל שאני טועם: אמרו לו כן הדבר. שאסורין אפילו ביציס שנתבשלו עם הבשר ואימתי בזמן שאמר בשר זה עלי דמשמע היא ונעמה שהנודר מן הדבר שאמר בשר זה עלי וכו': הנודר ביין מותר בתבשיל. כרבנן דלר"י אסור: קונם יין זה וכו' אסור אם יש בו בנ"ט. וא"ת כי נמי אין בו בנ"ט דקונמות הוי לו מתירין כדאמרינן בשלהי פירקין דלקמן וי"ל דאומר דבר שיש לו מתירין אינו נוהג אלא במין במינו אבל במין בשאין מינו אפילו יש לו מתירין בטל בששים וכן משמע בשמעתין דבכלל (לקמן דף נח.):

גמ' ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר לא קשיא מר כי אתריה ומר כי אתריה [א]באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקומא קומא באתריה דרבי יוסי לקומא נמי קרו ליה קומא דחלבא תניא הנודר מן החלב מותר בקום מן הקום מותר בחלב מן החלב מותר בגבינה מן הגבינה מותר בחלב מן הרוטב מותר בקיפה מן הקיפה מותר ברוטב אם אמר בשר זה עלי אסור בו וברוטבו ובקיפו הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין אמר קונם יין זה שאיני טועם ונפל לתוך התבשיל אם יש בו טעם יין הרי זה אסור: **מתני'** [ב]הנודר מן הענבים מותר ביין מן הזיתים מותר בשמן אמר קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן: **גמ'** [ג]בעי רמי בר חמא אלו דוקא או שאיני טועם דוקא אי ס"ד אלו דוקא שאיני טועם למ"ל הא קמ"ל דאע"ג דאמר שאיני טועם אי דאמר אלו מיתסר ואי לא לא אמר רבא ת"ש [ד]קונם פירות האלו עלי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן הא ביוצא מהן מותר ה"ה דאפי' ביוצא מהן אסור והא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן כגידוליהן דמי ת"ש שאיני אוכל ושאיני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן הא היוצא מהן אסור איידי דלא נסיב ברישא יוצא מהן לא נסיב נמי בסיפא יוצא מהן ת"ש אמר ר' יהודה מעשה ואסר רבי טרפון עלי ביצים שנתבשלו עמו אמרו לו [ה] אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי שהנודר מן הדבר ונתערב באחר ויש בו בנותן טעם הרי זה אסור באלו לא קא מיבעיא לן דדוקא הוא כי מיבעיא לן בשאיני טועם דוקא או לאו דוקא ת"ש [ו]דג דגים שאיני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין חיים בין מבושלים ומותר בטרית טרופה ובציר אמר רבא וכבר יצא מהן: מתני'

גמ' מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר. אשישין אמרי בירושלמי[ז] דאיתון עולפמי דמגבלן ומטגנן בדבש. ומדרבי יוסי קפריך דאילו לרבנן לא קשיא דאע"ג דגבי חלב שרו בקום היינו משום דקום לאו חלב הוא אבל אשישים אע"ג דמטגנן בדבש עדשים נינהו אבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא דאי הכא שרי משום דכיון דאית בהו דובשא אשישין מיקריין כ"ש דלא ה"ל למיסר בקום שהוא ד"א לגמרי. ומפרקינן דטעמא דרבי יוסי משום דבאתריה הוו קרו לקומא קומא דחלבא וכל שאר אביו עליו אסור אבל אשישים כיון שנשתנו ואין שם עדשים עליהן שרו ורבנן נמי משום הכי שרו בקום משום דבאתרייהו לחלבא קרו ליה חלבא ולקומא קומא. וא"ת לר' יוסי תינא דנודר מן החלב אסור בקום לפי שעדיין שם חלב עליו דקומא דחלבא קרו ליה אלא נודר מן הקום אמאי אסור בחלב הא לא קרו ליה חלבא דקומא יש לומר דכיון דקרו לקומא קומא דחלבא הוו להו חלב וקום דבר אחד: [ט]**מתני'** הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. שאין במשמעות של נודר מן היין אלא כשהוא בעינו: **קונם יין שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו טעם יין הרי זה אסור.** דכיון דאמר שאני טועם אסור אפי' ע"י תערובות דכיון שיש בו טעם יין הרי הוא טועמו בו[י]: **אמר קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם אסור בהן וביוצא מהן.** בגמ' מפרש איסורא אי הוה משום אלו או משום שאני טועם: **גמ'** בעי רמי בר חמא אלו דוקא או שאני טועם דוקא. ודאי פשיטא ליה לרמי בר חמא דבתר מיילייהו סגי אלא דמספקא ליה אי אלו דוקא ולא שאני טועם דלא מהניא מידי או שאני טועם דוקא ואלו לא מהני כלל. ואהדר ליה אי ס"ד אלו דוקא שאני טועם למימר ליה נמי אי שאני טועם דוקא אלו למה לי אלא דקמייתא נקט וה"ה לאידך: **ומהדרינן הא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו מיפסר ואי לא לא.** ומינה נמי דאי שאני טועם דוקא הא קמ"ל דאע"ג דאמר אלו אי אמר שאני טועם מיפסר ואי לא לא: ואיבא למידק היכי מספקא ליה לרמי בר חמא דליהוי שאני טועם עדיף טפי מאלו דהא אלן תנן איפכא [לקמן מ.] קונם פירות אלו עלי אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן אלמא טפי עדיף אלו משאני טועם יש לומר כי עדיף ה"מ לגבי חילופיהן וגדוליהן דאיתנהו בכלל אלו כיון דיתדינהו שויהו בהקדש וכמו שנפרש לפנינו [שם] בסיעתא דשמיא ומש"ה בדין הוא דליתסרו חלופיהן וגדוליהן כי היכי דאסירי בהקדש אבל כי אמר שאני אוכל שאני טועם לא משמע דליתסרו חלופיהן וגדוליהן דאדרבה הא אפקינהו שהרי כשאוכל חילופיהן וגידוליהן אינו טועם מהם כלל: **אמר רבא ה"מ קונם פירות האלו עלי וכו' הא ביוצא מהן מותר.** דס"ד דאי יוצא מהן אסור טפי הוי רבותא דלישמעינן דיוצא מהן אסור אע"פ שנשתנית צורת הפירות אשאר עליו מחילופיהן וגדוליהן שעדיין היא קיימת. ומפיק ליה דאדרבה הא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן אע"פ שלא יצאו יצאו מגוף האיסור כגידוליהן דמו וכל שכן יוצא מהן שיצא מגוף האיסור ממש. ובדין הוא דהוה מצי למיפשט בעיין ממתניתא דתניא לעיל בסמוך ואם אמר בשר זה עלי אסור בו וברוטבו ובקיפו אלא דממתניתין בעי למיפשטה: **ת"ש שאיני אוכל וכו' הא ביוצא מהן אסור.** דאי יוצא מהן מותר ודאי לגבי שאני אוכל שאני טועם הויא רבותא טפי שריותא דיוצא מהן משריותא דחילופיהן וגידוליהן כדכתיבנא לעיל. ומהדר ליה דאין ה"נ אלא אידי דלא נסיב יוצא מהן משום דאיסורא דחילופיהן הויא רבותא טפי לא נסיב קיפא יוצא מהן: **הא שמע אמר רבי יהודה וכו' אלא באלו לא קמבעיא לן דדוקא הוא.** דמתניתין היא. כי קמבעיא לן שאני אוכל שאני טועם דוקא הוא ומתני' אי אי קתני אי לאו דוקא הוא והא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו אין ואי לא לא. ואתיין למיפשטה מדקתני ומותר בטרית טרופה ובציר אלמא שאני טועם לאו דוקא: **אמר רבא וכבר יצא מהן.** לעולם שאני טועם נמי דווקא ואי יצא לאחר מכן אין ה"נ דאסיר וכי תנן דשריין בשכבר יצא מהן קודם נדרו: ולענין הלכה באלו פשיטא לן דדוקא הוא ואסור ביוצא מהן. בשאני טועם מספקא לן ולא מיפשטא בעיין וכיון דלא מיפשטא משמע דנקטינן לאומרא. ואיכא מ"ד דהיינו טעמא דאסור ביוצא מהן משום דכיון דנחית דעדיפא ליה נקט לא קתני בסיפא יוצא מהן. דעדיפא ליה מקמי דלא נחית בעדיפא ליה נקט לא קתני בסיפא יוצא מהן. ולרבי יוסי דהכא מתיר משום דסבירא ליה דאשישים לאו בכלל עדשים ובמתני' קאסר דסבירא ליה קומא בכלל חלב הוא קיימא: **קומא דחלבא.** והואיל והוי בכלל חלב להכי אסור. והכי נמי מתריצנא לברייתא באתריה דתנא קמא קרו ליה אשישים לפת של עדשים ובאתריה דר' יוסי לא קרו אשישים הלכך שרי ר' יוסי: **מוסר כתבשיל שיש בו טעם יין.** שהרי לא נדר מטעמו של יין: **מתני' קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם.** הואיל ואמר [ב] טועם אסור בהן: **וביוצא מהן.** בשמן וביין: **גמ' אלו דוקא.** דמשום אלו אסור בהן וביוצא מהן. או דילמא שאיני טועם דוקא דמשום דאמר שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן: **אי ס"ד אלו דוקא.** ושאיני טועם לאו להכי תנא שאיני טועם למה לי: **הא קא משמע לן דאע"ג דאמר שאיני טועם אי אמר אלו מיפסר.** ביוצא מהן אי לא והכי נמי [אי הוי] אמרי' ואי אמרת שאיני טועם דוקא ואלו לאו דוקא למאי תנא אלו [והוה מתרלינן הא קמשמע לן דאע"ג דאמר אלו אי אמר שאיני טועם מיתסר ביוצא מהן אי לא לא מאי: **פירוש האלו.** כיון דאמר אלו אסור בחילופיהן ובגידוליהן ודייקינן מינייה הא ביוצא מהן כגון סתם משקה מותר ושמע מינה דאלו לאו דוקא: תריץ לא תימא הא ביוצא מהן מותר אלא הוא הדין דאפי' יוצא מהן אסור הא אלו אמר אלו דוקא. והא דלא נקט בהדיא אסור ביוצא מהן: **הא עדיפא לאשמועינן דחילופיהן.** אע"ג דלא הוו גופייהו כגידולין דמו: **שאיני אוכל ושאיני טועם.** כגון דלא אמר [ג] אלו טועם משמע דמדידהו גופייהו קאמר לפיכך מותר בגידוליהן ובחילופיהן ודייקינן הא ביוצא מהן אסור דהא טועם מגופייהו קאמר אלמא דשאיני טועם דוקא: **הוא הדין דאפי' ביוצא מהן מותר[ד] אידי דלא תנא כריש יוצא מהן מותר.** דעדיפא ליה נקט לא קתני בסיפא יוצא מהן: **בזמן שאמר בשר זה עלי.** דהוי כמ"ד אלו עלי וש"מ אלו דוקא: **ומותר בציר.** דהיינו ציר היוצא מהן אלמא דשאיני טועם לאו דוקא: **אמר רבא.** תריץ הא דקתני מותר בציר שכבר יצא מהן קודם שנדר ולהכי מותר אבל אם לאחר שנדר יצא מהן לעולם אימא לך דאסור ושאיני טועם דוקא:

מתני'

עין משפט נר מצוה

יא א (מיי' פ"ע מהל' נדרים הל' מ) טוש"ע י"ד סי' רי"ז סעיף יא:

יב ב ג מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה יג ופ"ע הל' יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רנז סעיף יב:

תוספות

ורמינהו אסור באשישין. דפסולת עדשים (איסט) בכלל עדשים ורבי יוסי מתיר קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי ודרבנן אדרבנן: **לא קשיא.** דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם [ובאתרי' דר"י לקומא] קרו ליה נמי קומא דחלבא: מן הרוטב בוחיפה. דקדוקי בשר אף כי אינה נתינת טעם מן הרוטב דלא אסור אלא הקרוי רוטב בלבד וכרבנן דפליגי אדרבי יהודה במתני': בשר מותר ברוטב בשר זה אסור ברוטבו ובמקפה אי אינה נתינת טעם: **אלו דוקא או שאני טועם דוקא.** אמתני' בעי דקתני קונם זיתים אלו שאני טועם אסור בהם וביוצא מהם שאלו אוסרים ומיבעי ליה מה שאלו אוסרים יוצא מהם אסור דלא דוקא אלו עלי אי מיתסר אלא דאמר שאני טועם דוקא אבל אם לא אמר אלו קונם אלו עלי אי מיתסר (ביוצא) מהם וא"ת היכי מצינו למימר דשאני טועם מתוך מקונם אלו והא גבי חילופיהן וגדוליהן דמותר בהם [כשאמר שאני טועם] וכשאמר קונם פירות אלו אסור ויש לומר דשאני גבי חילופיהן שאינו אלו באלו כלל אלא בהזכרה כשאמר שאני אוכל שאני טועם דלא נתכוון לאסור כ"א גופם לאכול ולא חילופיהן ובשלא הזכיר שאיני אוכל ואמר קונם עלי פירות כי נמי לא אמר אלו שיוכלו עליה איסור בין הם בין חילופיהן אבל לענין יוצא מהם יכול להיות דאלים טפי ליצא דשאני אוכל ושאני טועם מקונם אלו: **דאי שלקא דעתך אלו דוקא שאני טועם** ל"ל **הא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו** אין **אי לא לא** [הגה"ה ז"ל מגאמ"ר מבחו"ן]: **ת"ש שאני אוכל ושאני טועם** מותר בחילופיהן. נראה דקאי לקונם פירות אלו דאע"ג דאמר אלו כשאמר שאני אוכל מגרע ליה איסור הנאה דגלי לדעתיה שאינו אוסר אלא באכילה אע"ג דלענין יוצא מהם אהני שאני טועם לאחמיר ולאיה לדבר דהא שאני אוכל קאי נמי אפירות אלו לאידך בגא האומר לאשתו קונם מעשה ידיך אסור בחילופיהן ואיירי כגון דאמר אלו אי אמת משמעות כלשון כך בשאוסר מעשה ידיה כגון אם אמר פירות אלו וקתני עלה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן וגדוליהן ולפירוש זה ק' דדייקת הא ביוצא מהם אסור [ולמאן] שאני הכא דקאמר אלו ושאני טועם שמא מדלא נקט התנא בהדיא בסיפא קונם פירות אלו שאני טועם אלא נקט אלו משמע דאפילו לא אמר אלו משמעינן תנא דמותר בחילופיהן ואסור ביוצא מהם: ע"ד כל"ן הגה"ה מהר"ם ז"ל מגאמ"ר בפני"ם: ת"ש [קונם פירות האלו עלי כו'] **הא ביוצא מהם מותר.** דאי אסור ליתי ביוצא מהם וכ"ש בחילופיהן דמשמע ליה דמסתבר טפי להתיר יוצא מהם מחילופיהן [ומשני] דאה"נ דיוצא מהם אסור ולכתוב נקט יוצא מהם ואשמועינן דגידוליהן כגידוליהן ואסורין דאי תנא יוצא מהם אסור ה"א דחילופיהן דמו דוחיל ולא בחו מגוף האיסור עכמו: ת"ש שאני אוכל שאני טועם ולא אמר אלו מותר בחילופיהן **הא יוצא מהם אסור.** אע"ג דלא אמר אלו דאי מותר ליתמעינן יוצא מהם וכ"ש חילופיהם שאינם מגוף הפירות דהכי [משמע] לעיל דחילופיהן עדיף לאשמועינן בריש לאיסורא מביוצא מהם ובקשה לדחוי בתמי דקלקא דעתך בת"ש דלעיל דאדרבה אם אמר אלו דאי מותר ליתמעינן יוצא מהם ודאי לגבי חילופיהן ליה [וחיל הכא קמדחי ליה] ומשני אידי דלא נסיב רישא יוצא מהם כו' דהא שנית דהא עדיף ליה למיתני חילופיהן כגידוליהן לא נקט יוצא מהם בסיפא יוצא מהם ואע"ג דה"ה ודאי שהו בחילופיהן: בשר זה עלי כו' אסור בנותן טעם. ומדמני יוצא מהם לא"ט דכי היכי דאסר מדנפשיה כדאמר בשר זה עלי כו' אסור יוצא מהן וזה היינו כמו אלו אלמא דבאלו איתסר יוצא מהן: ת"ש ומותר בטרית טרופה ובציר. ולכי הייט יוצא מהן אלמא בשאני טועם גרידא מותר יוצא מהם: **אמר רבא** שכבר יצא. פי' אלא ציר דקאמר הייט בציר שיצא מהם קודם נדרו ובהוא זמנו נאסר אף בשאני טועם דוקא אבל ביוצא מהם אחר נדרו (אסור) אימא לך דאסור דשאני טועם דוקא ולא אפשיטא לן אי שאני אוכל דוקא הלכך בשל תורה הלך לחומרא ובשאני טועם גרידא אסור יוצא מהם ועוד נשמעינן שאם אדם אוסר שלא יאכל בשר עד זמן פלוני שאסור ברוטב דהא בהא תלא דאי יוצא מהם אסור ה"ג אתיא טעם אסור דמדמה לה להדדי:

מסורת הש"ס

(א) [לקמן נג.], (ב) [פסחים ג. וש"נ], (ג) לעיל מז. לקמן מ. [נמ.], (ד) [לעיל נא.], (ה) [פ"ו ש"ן], (ו) לעיל ע"ח, (ז) [ע"ב שיין לע"ח].

הגהות הב"ח

(א) נמ' אמרו לו כן הדבר מימי בזמן: (ב) רש"י ד"ה קונם וכו' הואיל ואמר שאיני טועם: (ג) ד"ה שאיני אוכל ושאיני טועם כגון דלא אמר אלא שאיני טועם דמשמע דמדידהו: (ד) ד"ה הוא הדין וכו' מותר אלא אידי דלא:

מוסף רש"י

באשישים. פת מעורבת בעדשים, והנודר בעדשים אסור באשישים, דאשישים בכלל עדשים, הכא נמי קום בכלל חלב, ור' יוסי מתיר. דאשישים אינם בכלל עדשים, הכא נמי קום לא יהא בכלל חלב, ויקשה לרבנן אדרבנן ולר' יוסי אדר' יוסי (ראה"ה בשמו). **קונם** הן לפי. או קונם הן על פי, אסור בחילופיהן. אם נתבלבו בפירות אחרות, ולבר אלא לא לעולם הוא, ובגידוליהן. שנטען והגדילו (לעיל מז). **דג דגים שאיני טועם.** דג משמע גדול, דגים משמע קטנים, וכיון דאמר שניהם אסור בהן בין גדולים בין קטנים (לעיל נא:).

פירוש הרא"ש

ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר. וקשה לתרוייהו: ומשני מר כי אתריה כו' ובאתריה דר' יוסי **לקומא** קרו נמי קומא דחלבא. וכן בעדשים באתרא דרבנן אשישים לא נמי לרבנן לפסולת נקרא על שם העיקר ולרבי יוסי לא: **אלו דוקא או שאני טועם דוקא.**

מתני' מן הספוגיות. היינו עוגיות קשיס שמטיחן בכרס כל ימי הסמיו ועושין מהן חומץ: **כל שאם תולדתו קרויה עליו.** כגון חומץ זה שיצא ממנו קרוי גמי על שם אמו חומץ סתוניות ולא חומץ סתם: **נדר ממנו אסור ביולא וכו'.** והכי גמי כי נדר בסתוניות אסור גמי בחומץ היולא ממנו: **וחכמים מתירין.**

מתני' [א]הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים מסתוניות מותר בחומץ סתוניות רבי יהודה בן בתירא אומר כל ששם תולדתו קרויה עליו ונודר הימנו אסור ביוצא הימנו וחכמים מתירים: **גמ'** [חכמים היינו ת"ק [ב]איכא בינייהו הדא דתניא כלל זה אר"ש בן אלעזר כל שדרכו (ג) לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו [א] אסור ביוצא ממנו נודר מיוצא ממנו [ב] אסור בו כל שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול נודר בו אין אסור אלא ביוצא ממנו שלא נתכוון זה אלא ליוצא ממנו: **מתני'** [ג]הנודר מן היין מותר ביין תפוחים [ד]מן השמן מותר בשמן שומשמין [ה]מן הדבש מותר בדבש תמרים מן החומץ מותר בחומץ סתוניות [ו]מן הכרישין מותר בקפלוטות מן הירק מותר בירקות השדה שהוא שם לוויי: **גמ'** תניא (ז) הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית [ח]מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בזה ובזה פשיטא לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין מהו דתימא איזיל בתר רובא קא משמע לן [ט]ספק איסורא לחומרא הנודר מן הירק בשאר שני שבוע אסור בירקות הגינה ומותר בירקות השדה ובשביעית אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל לא

גמ'

כולי האי לדיוקא משמע דלעתיה אכל מאי דנפיק מייניהו. וכי תימא תיגמ בשאני טועם כיון דלא צריך וקאמר אפושי איסורא הוא אבל שאני אוכל מאי איכא למימר דהא כיון דלא סגי ליה אם אמר קונם פירות האלו דאי הכי משמע בין בתחילה בין בהנאה ואיהו לא בעי למסריהו אלא בתחילה בתחילה הלכך כי אמר שאני אוכל ליכא שום הוכחה למיסר אפילו ביולא מהן איכא למימר דכיון דהוה מלי למימר קונם פירות האלו בתחילה עלי וקאמר שאני אוכל אף יולא מהן משמע. ואמרו לפי זה דבשבועה דלא מלי למימר בתחילה עלי דלשון נדר הוא ועל כרחיה אית ליה למימר שאני אוכל לא מיתסר ביולא מהן. ואחרים אומרים זה הוא דעת הרמב"ם ז"ל(ד) דלא שנא נדר ולא שנא שבועה דלאו משום יתורא דלישנא הוא אלא שהלשון בעצמו מוכיח כן דלשון שאני אוכל ושאני טועם משמע שאוסר כל אכילה וטעימה הבאה מהם: **מתני' הנודר מן התמרים וכו' מסתוניות מותר בחומץ סתוניות.** סתוניות עוגיות שאינם מתבשלים ועומדים בימי החורף: **כל שם תולדתו קרויה עליו.** כגון דבש תמרים וחומץ סתוניות: **וחכמים מתירים.** בגמרא פריך היינו ת"ק. ואיכא למידק תנא קמא מני לא ר' יוסי ולא רבנן דהא אמרינן לעיל [נב:] בפלוגתא דקוס וחלב דכל היכא דקרו ליה קומא דחלבא אסור אפילו לרבנן ודבש תמרים וחומץ סתוניות ליתסר מהאי טעמא [י"ל] דלא דמי דאילו גבי קוס דחלב הקוס לא נשתנה מצורה לצורה דמעיקרא נמי כשהיה מעורב בחלב באותה צורה עצמה היה אבל הכא הרי נשתנה הגוף. הרשב"א ז"ל. ועוד דבקוס כי קרי ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרו ליה ולא להפרישו בין זה לאחר שאין נקרא קוס

אלא זה אבל הכא כי אמרו דבש תמרים וחומץ סתוניות לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהן אלא להפרישו בין דבש תמרים לדבש אחר ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר: **גמ' חכמים היינו ת"ק איכא ביניייהו הא דתניא כלל אר"ש [ב"א] כל שדרכו לאכול ודרך היולא ממנו לאכול כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו אסור ביולא ממנו** [ג][**ביולא ממנו**] **אסור בו וכל שאין דרכו לאכול ודרך היולא ממנו לאכול נדר בו אסור ביולא ממנו.** כך גרסינן בהלכות הרמב"ן ז"ל. והי"פ דבהא פליגי ת"ק פליג אדרשב"א בתרוייהו דסבירא ליה לתנא קמא דבין דרכו לאכול בין אין דרכו לאכול אסור בו ולא ביולא ממנו ורשב"א סבירא ליה דבשדרכו [לאכול] ודרך היולא ממנו לאכול אסור בשניהם ובשאין דרכו לאכול ודרך היולא ממנו לאכול אסור ביולא ממנו ולא בו ובהא מפיק ליה לת"ק לגמרי. ור' יהודה בן בתירא סבר לה כר"ש בדרכו [לאכול] ודרך היולא ממנו לאכול דאסור בשניהם ופליג עליה בשאין דרכו לאכול ודרך היולא ממנו לאכול דרבי יהודה בן בתירא לא שני ליה ומיתסר נמי בתרוייהו ורשב"א שני ליה ולא מיתסר אלא ביולא ממנו. ורבנן בתרלי דמתני' היינו ר' שמעון בן אלעזר דשמעינן לה בתרוייהו פליגי ובמאי [דשוו] ת"ק ור' יהודה לאיסורא שרו אינהו ומש"ה פשיטא דאסתוניות קאי דאיכא טעמא להיתרא דמשום שאין דרכו לאכול איכא למימר דלא נתכוון אלא ליולא מהן דאתמרים דשוו נמי תרוייהו לאיסורא ליכא למימר דשרו רבנן בתרלי מן התמרים דליתרי בתמרים גופייהו ליכא טעמא להיתרא: **ולענין הלכה** קיימא לן כתנא קמא דבין בתמרים בין בסתוניות אינו אסור אלא בהן אבל לא בדבש וחומץ שלהן: **מתני' הנודר מן היין מותר ביין תפוחים.** דכיון שיש לו שם לוויי לא מיקרי יין סתם: **מותר בקפלוטות.** בכלל כרישין: **מותר בירקות השדה.** דסתם ירק לא משמע אלא ירק גינה: [ד]**אספרגוס.** מין כרוב הוא: **אסור מן המקפה.** תבשיל עב של גרסין ואסור משום דקרו ליה מקפה דגריסין: **ר' יוסי מתיר.** דבתתריה קרו למקפה מקפה ולגריסין גריסין: **אסור בשום.** משום דמקפה כולל כל דבר קפוי ועבה ושום נמי קרוי מקפה על שם שממחין אותו במעט מים ומתכל בכך: **מותר לכוס חייס.** שהכוסס אינו כוסס אחת אחת בפני עצמה אבל פת כיון שהוא גוף אחד חיטה מיקרי. והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם [פוס"ו] חטה ואת מר כן בתמיה אמר רבי יוסי ארתא דבר נשא מחמי פיתא נקטה[ו] ומימר בריך דברא הדא חיטתא: **גמ' מותר בשמן שומשמין.** דבא"י אינן מסתפקין כלל אלא בשמן זית: **ספק איסורא לחומרא.** וכיון דאיכא מיעוטא דמסתפקי מההוא מינא איכא לספוקי דלמא אפי' לאלו נתכוון: **אסור בירקות הגינה.** דסתם ירק של גינה משמע ולא ירק שדה שיש לו שם לווי מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא. וכן כתב הרמב"ן ז"ל ולא דמי לירקות השדה דהני מינא אחרינא נינהו אבל חמרא וחמרא מבשלא חד מינא נינהו ומפני שנתבשל לא הפסיד שמו: **בשביעית אסור בירקות השדה.** אם נדר בשביעית א"א לומר שנתכוון לירק גינה דהא אין זורעין ולא נוטעין בשביעית אלא ולדלי לירק השדה שעולה מאליו נתכוון:

אבל

מהם יש לפרש ת"ק וכרבי יהודה בן בתירא לית לה דר"ש בן אלעזר דאסרו בסתוניות גופייהו ולא אסרי אלא ביולא ממנו וי"מ איכא ביניייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהם רלוויין אסור בהם ומותר ביולא מהם הא נדר מדברים שאינם רלוויים לאכול אסור בין בהם בין ביולא מהם: **בשאר שני שבוע אסור בירקות גינה ומותר בירקות שדה.** דסתמא מירקות גינה נדר דירקות שדה יש להם שם של לווי בכל שאר שני שבוע ומרשא שמעינן לה דקתני מותר בירקות שדה אלמא אסור בירקות גינה אבל מיפא אינעורך ליה: בשביעית. פירוש שנדר בשביעית דירקות שדה מלריין בשביעית שבאות מאליהן אבל ירקות גינה אינם באין אלא על ידי זריעה הלכך סתם ירקות בשביעית ירקות שדה הוא: **בארץ ישראל.** דסתם שמן שלהן של זית: מהו דתימא דל"ל בתר רובא. ולא נתכוין לאסור עצמו אלא בחומו מין שמסתפק הרוב קמ"ל דגם מחומו שמסתפקים המיעוט אסר עצמו: [ט]**לא** שנו. דבשביעית מותר בירקות גינה משום דלא שביתי שיאכלו ירקות גינה אלא במקום שאין מניחין כו' אבל במקום שמניחין שבים הוא ירקי גינה ונתכוין לאסור ירקי גינה בשביעית: **משום** נוש. דדרך הירק להיות גוש מלוי בו וגזרו על גוש ארץ העמים: **אספרגוס.** מין כרוב הוא ובכלל כרוב הוא: **מן האספרגוס מותר בכרוב.** דשאר כרוב אינם קרויין אספרגוס: **מן הגריסין אסור במקפה של גריסין.** שנקרלת גריסין אף כשהן נתבשל אבל מן המקפה מותר בגריסין יבשין דלא תימא דכי נדר במקפה מן הראוי למקפה קאמר והיינו גריסין ולרבנן אינעורך דאע"ג דאסרי שום כשנדר במקפה הכא מדהו: **מן השום מותר במקפה.** דלא נתכוון אלא לשום יבש: **מן המקפה מותר בשום.** אע"ג דלא נתכוון אלא לראוי למקפה ושום ראוי למקפה: **מן האשישים.** כי' פסולת עדשים מותר בעדשים שאין העדשים נקראין אשישים אין העדשים אסור בגאשישים שהם נקראים על שם העדשים וכ"ש מתיר דסבר דאינם כללו עדשים: **חבה חטין שאני טועם אסור בין בחטין בין בפת.** דחיטה משמע לאפוח ומיהו בנחיתת נגמ' גרסינן מיפכח ושמא עוד לפרש הכא חטה או חיטים גרים או גרסין אסור בין חיין בין מבושלין ורבי שמעון ורבי יהודה מחלקין בין חטה לחטין גרים גרסין כדמפרש גבי חטה חטין רבי יהודה אמר קונם גרים או חטה שאני טועם מותרין לכוס חיין לחטה וגרים משמעמי מבושלין:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ג ע"ב], ב) [כתובות עג: וש"נ], ג) [ג"מ ובשביעית אסור בירקות השדה שעליהן כו'], ד) [פ"ע מהלי נדרים הלכה יד], ה) ס"ר, ו) מכאן עד סוף המתני' שייך לע"ב, ז) ביומ': נקייה, ח) [שייך לע"ב], ט) שייך לעיל נב ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שדרכו ליאכל. וכן בכל העמוד: (ב) רש"י ד"ה כר"ש קטנים קפלוטות גדולים הם"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' נדר בו אסור. נ"ב גירסת הירושלמי מותר וכן עיקר: [ב] שם מיולא ממנו אסור. נ"ב מותר כנ"ע (ועי' בהגר"א יו"ד סי' רי"ז ס"ק י"ח) וכפירוש ר"מ בתוס' וכ"ל הרמב"ם ופסק כחכמים:

פירוש הרא"ש

הא דאמרינן במתניתין דאסור ביולא מן הזיתים ומן הענבים כי אמר קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם במלי תלי האיסור מי אמרינן דאלו הוי כמו בשר זה דאסור בחוטבו ובקיפו והוא הדין נמי ביולא ממנו או דלמא כשמיחד דבר הנאסר זה מועיל לאסור נמיגת טעם כדאמרינן במתני' הנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בטומן טעם אסור אבל לא לאסור היולא מן הזיתים ומן הענבים דמפקד פקיד בתוכן ודבר אחר הוא אבל כי אמר שאני טועם משמע כל מה שאני טועם מהם: [ט] **שאני טועם** לשה ל". הוא הדין נמי דאלי לאיבעי אם שאני טועם דוקא אלו למה לי אלא בו פתח בראשון והוא הדין נמי דאלי לאיבעי אם תרוייהו דוקא: **הא ביוצא** מהם מותר. דאי אסור ליתני יולא מהן וכל שכן חילופיהן שבאו מכח האיסור עצמו אבל יולא מהם דבר אחר הוא: **הא עדיפא** ליה לאשמועינן החילופיהן

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ע מהל' נדרים הלכה יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רז סעיף יג:

יד ב מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה:

טו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

טז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

יז ה מיי' טוש"ע שם סעיף יד:

יח ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י:

יט ז ח ט מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ח:

מוסף רש"י

בקפלוטות. כרתי (ביצה יז: ע"ז לח:).

תוספות

הנודר מן התמרים מותר בדבש. פירוש דאמר קונם תמרים עלי מותר בדבש היולא מהם דדבש איקרי תמרים [לא איקרי] וקשה למאי לא תנא הכא דקתני בשאר בני תמרים אלו שאני טועם אסור ביולא מהם: בסתוניות. עגבים קשים ורעים לאכול מותר בחומץ היולא מהן: בל ששם תולדתו עליו. פירוש שאינו מפסיד שמו הראשון כמו דבש תמרים ששם תמרים עליו נדר בתמרים אסור בדבש: וחכמים מתירין. בגמ' פריך היינו תנא קמא: מותר ביין תפוחים. דסתם יין דעגבים קאמר: מותר בשמן שומשמין. דסתם שמן הוא שמן זית: מותר בדבש תמרים. דסתם דבש זהו דבש דבורים: מותר בחומץ סתוניות. דסתם חומץ מיין עוב שהמתין: מן הכרישין מותר בקפלוטות. אע"פ שמתין כרישין הן אלו שיש להן שם לווי: מן הירק. סתם מותר בירק שדה. דסתם ירק של גינה: חכמים היינו ת"ק. דשרי בדבש תמרים איכא ביניייהו דתניא כו' כל שדרכו לאכול כו' ומיירי ששם תולדתו עליו דאל"כ לית ליה (הנודל) בעגבים מותר ביין וכל שאין דרכו לאכול כגון סתוניות שאין דרכן לאכול וחומץ שלהם דרכו לאכול: נדר בו אינו אסור אלא ביוצא ממנו. ת"ק לית ליה דרבי שמעון וחכמים אית ליה דרבי שמעון [ולאו לגמרי כר"ש סבירא להו] דודאי בדבש תמרים לא סברי כוותיה אלא בדינא דסתוניות וה"ק וחכמים מתירין בתמרים לאכול בדבש אבל בסתוניות לא שריין בחומץ וקשה דהוה להו למיתני וחכמים אומרין בסתוניות והכ"ש פי' לפי מה שפירש דסתוניות אין דרכן ליאכל אלא היולא